

TÁRCA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1915. ÉV ELSŐ FELÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga az 1915. év első felében köteles példányokban 4049 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 214 drb, vétel útján 164 drb, áttétel útján 1 drb, összesen 4428 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példányok címén beérkezett: alapszabály 194 drb, falragasz 3982 drb, gyászjelentés 3470 drb, hivatalos irat 159 drb, műsor 319 drb, perirat 11 drb, szinlap 3372 drb, zárszámadás 1399 drb, különféle 1320 drb, összesen 14226 drb apró nyomtatvány. Vásárlásra 1421·84 koronát, 54·30 frankot, 2·60 márkát fordítottunk.

Ajándékokkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége; ANGYAL Pál; Aradvármegyei gazdasági egyesület; ÁSBÓTH Oszkár; BARCZA Imre; Biblioteca musea kr. českého v Praze; Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze; Bosnyák-herc. országos kormány, Sarajevo; Budapest statisztikai hivatala; Carnegie Endowment, Washington (4 drb); CSIKI Ernő; DOBJÁN László (2 drb); Dunamelléki ref. egyházkerület (2 drb); EISENSTÄDTER Ödön; FEJÉRPATAKY László (7 drb); FELEKY Károly, New-York; FINÁLY Gábor; FLEISCHL Pál; FRANKÓI Vilmos (2 drb); FRÄNKEL Bertalan (15 drb); GOCKLER Lajos; GYÖRGYI Kálmán (3 drb); Had- és népegészségügyi kiállítás; Handelsministerium, Wien; HARSÁNYI Sándor, Homestead; HAVASS Rezső; HOFFMANM Mária; Hontvármegyei gazdasági egyesület, Ipolyság; HORVÁTH Géza; Institut international d'agriculture, Rome (2 drb); Instituto Oswaldo Cruz, Rio de Janeiro (3 drb); Izr. magyar irodalmi társulat; Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (3 drb); Katonai földrajzi intézet, Wien; KÉKI Lajos; KEMÉNY Lajos, Pozsony; Kereskedelemügyi miniszterium; KÉSMÁRKY

Árpád; Kir. József-műegyetem rektora (3 drb); KNEFFEL Béla, Kiskúnfélegyháza (3 drb); Kovács Ignác, Sopron; Löw Immanuel, Szeged; MADARASSY László; Magyar Földrajzi Társaság; Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság; MAGYAR Kázmér, Nagykovács; M. kir. állami munkásbiztosítási hivatal (2 drb); M. kir. legfőbb állami számvevőszék elnöke; M. kir. meteorológiai s földm. intézet; M. kir. ornithológiai központ; Magyar Könyvszemle szerkesztősége; Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya; Magyar Nemzeti Múzeum régiségügyi osztálya; Magyar Tudományos Akadémia (13 drb); Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó vállalata (4 drb); MELICH János; MICHALSKI G., Lemberg; MILLEKER Bódog, Versecz; Museum of fine arts, Boston; NÉMÁTI Kálmán; Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat; Pénzügyi Hírlap kiadóhivatala; Pesti Hírlap kiadóhivatala (42 drb); PETRIK Géza; PFEIFFER Miklós (3 drb); Protestáns orsz. árvaegylet; Ráday-könyvtár (2 drb); REXA Dezső, Székesfehérvár (2 drb); SCHWARZ Ignác, Wien; Statist. Zentral-Kommission, Wien; Stavanger-Museum; Br. SZALAY Imre (9 drb); Szeged város tanácsa; Szentés város polgármestere; SZTRIPSZKY Hiador; Tudomány-egyetem rektora; Vallás- és közokt. miniszterium VARGA Imre, Arad; VARGHA Zoltán; VERESS Endre, Kolozsvár; VÉRTESY Jenő; VICZMÁNDY Tamás; VIRÁGH Gyula (2 drb); VOLKMANNS Hans, Dresden; WALTER Gyula, Esztergom; WOLF Pál; ZAMBRA Alajos; ZSIVNY Viktor (4 drb.)

A vásárolt könyvek közt említésre méltó nevezetesebb szerzemények: 1. *Missae in festis propriis. Tyrnaviae, 1662.* (FERENCZI Jolántól 50 kor.-ért); 2. *Missae in Agenda defunctorum. Tyrnaviae, 1704.* (FERENCZI Jolántól 15 kor.-ért.)

A könyvtár helyiségében az elmúlt két negyedévben 12.308 egyén 25.992 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 1073 egyén 2833 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt két negyedévben 3556 művet osztályoztunk, s ezekről 4960 cédula készült. Kötésre 1227 művet 1601 kötetben küldtünk.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ez idő alatt 2509 csomag érkezett s ugyanonnan 977 levelet és 1325 reklamálást expedáltak.

Az 1897: XVI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben peres eljárást egy esetben sem indítottunk.

A könyvtár egyik gyakornoka a háborús gyűjtemény nyomtatványait cédulázta, s összes céduláinak száma 1545.

II.

A *hírlaptár* az 1915. év I. felében kötelesspéldányok útján 517 évfolyam 49.146 számával gyarapodott, (ebből 120 évf.-nak 10.756 száma a törvényszabta kimutatás nélkül egyenként érkezett); a könyvtárnak más osztályaiból áttétel útján 10 évf. 3704 számával, ajándék útján 11 évf. 5910 sz., vásárlás útján pedig 1 évf. 117 számmal.

Ebből ajándék: FELEKI Charlestól (New-York) f. é. amerikai lapok; PÖZEL Istvántól «Neue Freie Presse» (1914: dec.); BAJZA Józseftől idei horvát lapok: «Obzor», «Hrvatska»; Szerkesztőségektől: «Szabadság» (Cleveland), «Magyar Híradó» (Pittsburgh), «M. Ujság» (Detroit), «Szlavoniai M. Ujság.» (Eszék) új számai. KERTÉSZ Árpád ajándéka, 5 régibb szépirodalmi lap, 1323 számot ölel fel. — Vásárlás: WACHTEL Gyula antikvárius könyvkereskedőtől (Növ. napló 511—4 sz., összesen 12 kor. 80 fillér.): «Patriotisches Wochenblatt» (1804.), «Pressburger Aehrenlese» (1833.), «Unterhaltungsblatt» (1816; 1819; 1825.) számai és a TOLDY István által 1868-ban szerkesztett «1848» teljesen.

Átnéztük 479 évf. 43.095 számát; céduláztunk 139 évfolyamot (ebből új lap 13); ezenkívül a rendes folyómunkák tömegét végeztük.

Beköttettünk 367 kötetet (1768 kor. 72 filléren.)

A félév folyamán 645 olvasó 899 hirlapnak 1371 évfolyamát (1769 kötetben) használta; ebből házon kívül 37 olvasó 51 hirlap 106 évf. (192 kötetben.) Ehhez kénytelenek voltunk a Szentkirályi-utcai raktárunkból 178 kötetet átszállíttatni.

III.

A *kézirattár* az 1915. év első felében ajándék útján 3 újkori kézirattal, 2 irodalmi analektával és 2 zenei kézirattal, vétel útján 4 újkori kézirattal, áttétel útján 5 irodalmi levéllel, 2 irodalmi analektával, 3 zenei kézirattal és 1 PERŐFI-ereklyével, örök letét útján 480 irodalmi levéllel és 25 irodalmi analektával, összesen 527 darabbal gyarapodott. Vételre 372 koronát fordítottunk.

Ajándékozók voltak: CSÁSZÁR Elemér, GYÖRGYI Kálmán, GOHL Ödön és JACIC Vatroslav; utóbbi egy érdekes cyrill-betűs magyar kéziratot ajándékozott a könyvtárnak.

A szerzett anyag legfontosabb része az a nagyterjedelmű, művészi levelekből álló gyűjtemény, melyet az orsz. szépművészeti múzeum örök letétül helyezett el s mely a magyar művészettörténetnek becses

forrásul szolgál. Azonkívül kiemeljük MISKOLCZI Zsigmond «Cyrus kitétele» c. iskolai drámáját és ZRINYI Miklós költeményei eredeti kéziratának fényképmásolatát.

A kézirat személyzetét a folyó munkán kívül a FALK-féle levelezés földolgozása vette igénybe.

A két évnegyed folyamán 113 kutató 273 kéziratot, 1030 irodalmi levelet és 4 irodalmi analektát használt. Kikölcsönöztünk 10 esetben 43 kéziratot és 109 irodalmi levelet.

IV.

A *levéltár* törzsanyaga az elmúlt félévben vétel útján 90 darabbal és egy családi levéltárral, ajándék útján 80, hivatalos lemásolás útján 2, más osztályból való áttétel útján 325 drbbal, végül letét útján 2 családi levéltárral, összesen tehát 496 darab irattal és nyomtatvánnyal és három családi levéltárral gyarapodott. Vételre 2936 koronát fordítottunk.

Ajándékaikkal CSENGERY Lóránd, DEMJÉN János, özv. GALGÓCZY Jenőné, HORVÁTH Géza, KISHÁZY Ágoston, néhai KOVÁCS Lóránd, MEGYESI Ferenc, REXA Dezső, SZÉKELY Jenő, gr. TELEKI Sándorné, TÓTH László gyarapították a levéltár anyagát. Özv. KOSSUTH Ferencné egy láda IHÁSZ Dániel-féle igen értékes iratot ajándékozott levéltárunknak, amely még nincs feldolgozva s így a fenti felsorolásban számszerint nem mutathattuk ki.

A törzsanyag gyarapodásából 41 darab esik a középkori, 74 darab az újkori, 8 darab a cimereslevelek, 59 darab az 1848/49-es iratok és nyomtatványok és végül 314 darab a gyászjelentések csoportjára.

A cimereslevelek gyűjteménye a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1584. VIII. 14. Prága. RUDOLF cimereslevele KUHTYCH János részére. (XX. századi másolat és a cimerkép rajza); 2. 1665. március 20. Pozsony, III. FERDINÁND cimereslevele OSZLYÁNSZKY János részére. (XX. századi másolat); 3. III. FERDINÁND cimereslevele TREUTTLER György részére. (Eredeti, csonka, mellékelve SZÜGYI TRAJTLER Lajos halotti cimere 1845-ből); 4. 1667. július 6. Bécs. I. LIPÓT cimereslevele KASZA Miklós részére. (Eredeti); 5. 1688. június 10. Bécs, I. LIPÓT cimereslevele PERÉNY János részére. (Eredeti); 6. VI. KÁROLY birodalmi cimereslevele STAADER Antal Ker. János és Sebestyén részére.

A családi levéltárak sorát az URAY-család levéltárának és a PATAKY-család iratainak letéteményezése gyarapította; ezekkel, valamint a letétek

közé helyezett PREGARDT-PAUR-féle iratokkal együtt a letéteményezett családi levéltárak száma 99-re emelkedett.

A gyarapodás anyagából kiemeljük özv. KOSSUTH Ferencnének már említett ajándékát: az IHÁSZ Dániel-féle iratokat, továbbá vétel útján szerzett 17 drb 48/49-es nyomtatványt és 41 drb rendkívül érdekes KOSSUTH-levelet SIMONYI Ernőhöz az 1867—81 évekből, a hasonlóképp vétel útján szerzett BYDESKUTHY-levéltárat és néhai KOVÁCS Lóránd edelényi tb. főszolgabíró hagyatékát, középkori és újkori olasz iratokat, melyek Kovács Sándor ny. jogakadémiai tanár útján jutottak gyűjteményünkbe.

A háborús gyűjtemény gyarapodása igen nagymérvű volt s a levéltári személyzet munkaerejét majdnem kizárólag ennek rendezése vette igénybe.

A gyűjtemény gyarapodása az elmúlt félesztendőben a következő volt: vétel útján 14.126, ajándék útján 2534, hivatalos küldemények a köteles példányok révén pedig 5980, összesen tehát 22.640 darab. (Az egész gyűjtemény anyaga a félév végén a múlt évben kimutatott 8384 darabbal együtt 31.024 darabra rugott.)

Vételre fordítottunk 4409 korona 18 fillért, 1714 márka 41 pfenniget és 765 lírát.

Az anyag rohamos gyarapodása miatt a végleges rendezéshez még nem foghattunk hozzá, csak azon csoportok szerint való szétosztást végezzük el, amelyeket a *Magyar Könyvszemle* ezévi I—II. füzetében ismertettünk. A háborús irodalom katalogizálása azonban már megindult s eddig több mint másfélezer könyvet vettünk fel ugyanannyi főcédulára és számos utalólapra. Megkezdettük a már felvett könyvek köttetését is, és eddig 500 darabnál több bekötött könyv van külön felállítva.

A külföldi, sőt ellenséges háborús irodalom szépen van képviselve gyűjteményünkben: 250-nél több francia, 100-100-nál több angol és olasz, körülbelül 50 kötet hollandi s néhány kötet svájci háborús-terméket őriz gyűjteményünk, ezeken kívül számos külföldi napi- és képeslapot és ezernél jóval több francia-, angol- és olasz képeslevelezőlapot sikerült megszerezniünk. A török háborús irodalmat térképek, könyvek és képeslevelezőlapok képviselik. Érdekes darabokkal gyarapodott orosz emlékeink csoportja is s reményünk van, hogy svédországi gyűjtőnknek sikerül kitöltenie e csoport hiányait.

Érintkezésbe léptünk a bécsi udvari könyvtárral is, mely szintén

széleskörű gyűjtést indított meg és megbeszéléseket folytattunk duplumaink kölcsönös kicserélését illetőleg s e bécsi utakat felhasználtuk háborús nyomtatványok gyűjtésére is. Hasonlókép kiküldetés útján gondoskodtunk Horvát-Szlavonországok háborús irodalmi termékeinek lehető teljes összegyűjtéséről.

A háborús gyűjteményt ajándékaikkal a következők gazdagították: ANGYAL Dávid, ÁLDÁSY Antal, BAGHY Béla, Barcelonai cs. és kir. főkonzulátus, BÁTKY Zsigmond, BAYER Alice, BENKŐ Jenő, Brassói határszéli rendőrkapitányság, CSÁNKI Dezső, DARÓCZY Zoltán, Francis DEGEVANDAN, DÁNOS Marcel, DOMANOVSKY Sándor, FEJÉRPATAKY László, ifj. br. FORSTER Gyula, EISENSTÄDTER Ödön, FRANKÓI Vilmos, GÁRDONYI Albert, GÁRDONYI Géza, GIESSWEIN Sándor, GOHL Ödön, GRAGGER Róbert, br. GROEDEL Herman, GULYÁS Pál, GUTVINSZKY Ede, GYÖRFFY István, GYÖRY Tibor, HALÁSZ Gyula, HALMI Gyula, HÁZI Jenő, M. Heraldikai és Gen. Társ., HERMAN György, HERRMANN Antal, HERZOG Péter, HODINKA Antal, HOFFMANN Edith, HOFFMANN Mária, HOLUB József, JAKUBOVICH Emil, JANKÓ Miklós, JÓKAY-ÍHÁSZ Miklós, JÓNÁS Károly, KÁROLYI Árpád, Kazincy-kör (Kassa), KERESZTY István, KOLOSZ István, KOSÁCS András, KÖVÉR Györgyné, LEHMAN Ferenc, LENHOSSÉK Mihály, MADARASSY László, MARCZALI Henrik, MELICH János, MÉSZÁROS Gyula, MIHALIK József, K. u. k. Militärkommando (Nagy-szeben), Museo Nacional San José Costa Rica, NAVRATIL Dezsőné, M. T. Akadémia, PANITY Vukoszava, POGÁNY Iduna, Puch-művek igazgatósága, RADISICH Jenő, RADNAI Arnold, RAKOVSKY László, RÉDEY Tivadar, RÉTHI Gyuláné, RÓNAY Jenő, SCHMIDT Tibold, SCHUCK József, SEBESTYÉN Gyula, SEMAYER Vilibáld, SIKABONYI Antal, SULICA Szilárd, SZABÓ László (bártfai), SZABÓ Ervin, br. SZALAY Imre, SZALAY József, SZALAY László, SZOMMER János, TÓTH Zoltán, TRÄGER Ernő, UGRON István, VAN ROYEN H. I. B., VÉRTESY Jenő, WLISSICS Gyula, ZAKARIÁS Margit, ZÁVODSZKY Levente, ZSINKA Ferenc.